Provincie Noord-Brabant

Statenmededeling

Datum
17 maart 2020
Documentnummer
GS: 4666071
PS: 4669866

Onderwerp
Eerste resultaten 'Beweging Stimuleren' bij NV Monumenten Beheer Brabant

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van
Het rapport 'Beweging stimuleren: eerste resultaten ErfgoedLab'

Aanleiding
In het provinciale Beleidskader Erfgoed 2016-2020 is onze ambitie de geschiedenis van Brabant door te geven aan toekomstige generaties. Dat doen we door samen met Brabanders in te zetten op de verbeeldingskracht van erfgoed, beeldbepalend erfgoed te behouden en te ontwikkelen en de omgevingskwaliteit te versterken. Om dit doel te bereiken zijn drie rollen benoemd die in elkaars verlengde liggen: richting geven (vier verhalen van Brabant), beweging stimuleren (aanhaken op of versterken van goede initiatieven uit de samenleving) en mogelijk maken (door deelname, meefinancieren of anderszins). Vanuit de rol 'beweging stimuleren' willen we initiatieven in de startfase, uit de samenleving of het bedrijfsleven, helpen verbeteren en opschalen.

De rol 'beweging stimuleren' vullen we sinds oktober 2018 ook in met het ErfgoedLab Brabant (in het vervolg: ErfgoedLab), ondergebracht bij Monumenten Beheer Brabant (MBB)[1]. ErfgoedLab "stimuleert en brengt het proces van herbestemming op gang" met advies (van experts in de Versnellingskamer), vouchers (voor het inkopen van advies en onderzoek) en de inzet van zijn netwerk (met bedrijven en organisaties) en richt zich hierbij op initiatiefnemers.

Eind 2019 is het moment voor afweging over het vervolg van deze taak bij ErfgoedLab/ MBB. Voorafgaand aan een definitieve keuze hebben we een onderzoek laten doen naar de eerste resultaten van ErfgoedLab. Hiervoor heeft de provincie DSP-groep opdracht gegeven.

[1]Monumenten Beheer Brabant is een deelneming van de provincie waarin zij grootaandeelhouder is met 72% van de aandelen, en € 7,2 miljoen aan leningen heeft uitstaan.

De hoofdvraag in dit onderzoek:
Is de externe belegging van 'beweging stimuleren' bij Monumenten Beheer Brabant (potentieel) succesvol en passend (terugkijkend)? Waar liggen kansen voor verbetering (vooruitkijkend)?
Het onderzoek werd gehouden van begin oktober 2019 tot medio december 2019 en bestond uit documentanalyse, interviews met stakeholders, en verdiepende gesprekken met ErfgoedLab/ MBB en de provincie.

Bevoegdheid
Onderzoek naar de uitvoering van het beleid valt onder de bevoegdheid van GS. Provinciale Staten worden geïnformeerd over de uitkomsten en het vervolg.

Kernboodschap
We willen de hoofdconclusies/kansen uit het onderzoek 'Beweging stimuleren: eerste resultaten ErfgoedLab' door DSP-groep met uw Staten delen alsmede de consequenties die wij hieraan verbinden.

De hoofdconclusies/kansen uit het onderzoeksrapport zijn hieronder weergegeven. Voor het totale rapport verwijzen wij naar de bijlage.

- *Smallere invulling van rol 'beweging stimuleren'*

Het invullen en uitwerken van de rol 'beweging stimuleren' vond plaats op verzoek van de provincie door Monumenten Beheer Brabant (MBB). Het uitwerken vond plaats tijdens een voorbereidingsperiode van oktober 2017 tot en met juni 2018 (daarna verlengd tot en met december 2018). Het resultaat van deze voorbereidingsperiode is het ErfgoedLab Brabant: een kleine organisatie, gestart in oktober 2018 en ondergebracht bij MBB. ErfgoedLab richt zich expliciet op de ondersteuning van initiatiefnemers van (potentiële) herbestemmingsprojecten (eigenaren van monumenten en ook belanghebbenden en marktpartijen) met hulpvragen. ErfgoedLab is een nieuwe aanpak van de herbestemmingsopgave en in die zin aanvullend aan de werkwijze van de provincie en andere erfgoedorganisaties.

ErfgoedLab richt zich op de initiatiefnemer en de herbestemming in de monumentenmarkt terwijl de provincie ook de verbinding van monumenten- en erfgoedorganisaties beoogde. Doel is te komen tot 'gezamenlijke toegevoegde waarde en zo mogelijk ook efficiëntie in de keten, alsmede het stimuleren van beweging tussen de organisaties.' En 'verbinding leggen vanuit Monumentenfonds (is sinds 2018 MBB) met de verhaallijnen van het provinciaal beleid en de bijbehorende activiteiten door de provincie, Erfgoed Brabant en andere erfgoedorganisaties.' In die zin heeft de provincie de rol van 'beweging stimuleren' in haar verzoek aan MBB breder omschreven dan door MBB is ingevuld met ErfgoedLab. De provincie heeft met deze versmalling ingestemd door de formele goedkeuring van het ondernemingsplan van ErfgoedLab.

- *Tijd nodig voor ontwikkeling van instrumenten*

In het ondernemingsplan kondigt ErfgoedLab verschillende typen instrumenten aan gericht op initiatiefnemers: de voucherregeling, de versnellingskamer met een vaste groep van experts, workshops over kennisdeling, inspiratiesessies voor het ontwikkelen van concepten en visies en een portal (met andere erfgoedorganisaties) met informatie over herbestemmings- en exploitatievraagstukken. De ontwikkeling van de voucherregeling, de versnellingskamer en de inspiratiesessies heeft de nodige tijd gekost. Reden daarvoor is vooral dat eerst naamsbekendheid en een netwerk onder gemeenten opgebouwd moesten worden om zo initiatiefnemers daadwerkelijk te bereiken.
Ook verliep de samenwerking met andere (provinciale) erfgoedorganisaties van start af aan niet soepel, terwijl deze organisaties ook met de doelgroep van initiatiefnemers en/of gemeenten werken en juist een intermediaire functie zouden kunnen vervullen.

- *Beperkte resultaten ten opzichte van ondernemingsplan*

De vrije rol van ErfgoedLab om nieuwe werkwijzen te ontwikkelen, leidt tot positieve eerste resultaten, al zijn deze nog beperkt:

- Met de vouchers voor onderzoek en advies, worden initiatiefnemers financieel ondersteund bij hun vragen over het herbestemmingsproces.
- De voucherregeling wordt positief beoordeeld door de erfgoedorganisaties en de aanvragers. Niet alleen als financiële stimulans maar ook als een manier om ondersteuning te bieden en de vraag van de initiatiefnemer helder te krijgen tijdens het proces van de intake en de aanvraag. Inspiratiesessies in gemeenten hebben de potentie om kennis over herbestemming te delen met andere gemeenten, eigenaren en experts en om regionale netwerken te versterken.
- De versnellingskamer heeft, na 4 sessies (met in totaal 7 casussen van initiatiefnemers), een andere invulling gekregen omdat aan de oorspronkelijke vorm, met een vaste groep experts, te veel nadelen kleefden. Betrokken erfgoedorganisaties en ook de provincie waren echter niet op de hoogte van deze verandering. De versnellingskamer nieuwe stijl waarbij de eigenaar met de gemeente en enkele experts de eigen casus bespreekt voor advies biedt ruimte voor meer maatwerk.
- Er zijn geen aparte workshops georganiseerd voor initiatiefnemers om kennis te delen, zoals in het ondernemingsplan van ErfgoedLab was voorgesteld. De bedoeling is dat de inspiratiesessies die taak overnemen.
- De gezamenlijke portal met de verschillende erfgoedorganisaties is niet gerealiseerd. De website van ErfgoedLab beoogt wel informatie van de erfgoedorganisaties samen te brengen.

De bereikte resultaten zijn niet altijd goed zichtbaar of breed gedeeld. ErfgoedLab houdt de uitgevoerde acties en de resultaten van de instrumenten, bij wijze van monitoring, niet structureel bij.

- *Basis voor vervolg*

Niet alle beoogde instrumenten van ErfgoedLab zijn van de grond gekomen. Hiervoor is meer tijd nodig en meer focus om beter aan te sluiten bij de behoefte van de doelgroep. Het meest kansrijk voor het vervolg zijn de instrumenten die goed (gaan) lopen: de voucherregeling, de inspiratiesessies en de versnellingskamer (nieuwe stijl).

De resultaten hiervan zijn waarschijnlijk pas eind 2020 beter zichtbaar, op voorwaarde dat ErfgoedLab de acties en resultaten (licht) gaat bijhouden en deelt.

- *Kwetsbare organisatie*

Met de uitvoering van de voucherregeling, gesprekken met 30 gemeenten, versnellingskamers, de inspiratiesessie en een website zijn in de voorbereidingsperiode (oktober 2017 tot en met december 2018) en de uitvoering vanaf oktober 2018 tot nu minder activiteiten uitgevoerd dan beoogd. ErfgoedLab heeft daarom in beide periodes ook veel minder budget aan projecten besteed dan was begroot. De gemaakte kosten zijn merendeels personeelskosten.

De Raad van Commissarissen[2] (RvC) heeft expliciet voor een kleine organisatie met één vaste kracht (de directeur) gekozen. Deze heeft een veelheid aan nieuwe instrumenten en netwerken moeten opbouwen. Daarbij kon hij niet automatisch aansluiten op bestaande netwerken van andere (provinciale) erfgoedorganisaties. De vraag is of de keuze voor één vast persoon efficiënt en effectief is gezien de veelheid aan grote en ook kleine taken. De invulling van een kleine organisatie als deze is bovendien kwetsbaar juist omdat die aan één persoon hangt.

- *Governance voor buitenwereld onduidelijk*

De overwegingen van de provincie om 'beweging stimuleren' extern te beleggen bij MBB/ErfgoedLab (versnippering tegen te gaan en een neutralere rol te waarborgen) worden niet door alle gesprekspartners herkend. Erfgoedorganisaties vinden dat de strategie 'beweging stimuleren' in de praktijk wordt uitgevoerd door verschillende organisaties in het veld, zoals marktpartijen, gemeenten, Monumentenhuis en Erfgoedfabriek. Het ErfgoedLab vervult in die visie een aanvullende specifieke rol.

Erfgoedorganisaties plaatsen vraagtekens bij de verantwoordelijkheid en aansturing van ErfgoedLab als onderdeel van MBB. De waarborg dat ErfgoedLab binnen MBB wordt begeleid door de RvC, en niet door de bestuurder (BOEi), komt extern nog niet goed uit de verf.

Voor de provincie betekent onafhankelijkheid dat er geen directe (financiële) verantwoordelijkheid voor herbestemmingen bij de provincie ligt. De plaatsing van de rol bij ErfgoedLab/MBB heeft die verantwoordelijkheid dan ook grotendeels weggenomen, omdat ErfgoedLab niet direct wordt geassocieerd met de provincie. De gewenste afstand brengt echter ook met zich mee dat de provincie geen goed zicht heeft op de activiteiten van ErfgoedLab.

- *Moeizame totstandkoming van samenwerking tussen erfgoedorganisaties*

ErfgoedLab is een nieuw gezicht binnen het erfgoedveld en is nog in opbouw. Daarom is de functie van ErfgoedLab nog niet heel zichtbaar bij gemeenten en initiatiefnemers

[2] Raad van Commissarissen: De RvC stuurt ErfgoedLab aan zodat zij onafhankelijk van de bestuurder (BOEi) van MBB kan opereren.

en fungeert niet als het loket voor vragen over herbestemmingen. Andere erfgoedorganisaties zouden een belangrijke rol kunnen spelen in het breder bekend maken van (de instrumenten van) ErfgoedLab onder gemeenten en initiatiefnemers. Dat is tot nu slechts beperkt gebeurd omdat de samenwerking niet zo makkelijk tot stand komt. Reden hiervoor is dat de erfgoedorganisaties in de praktijk toch overlap van taken ervaren tussen ErfgoedLab en de eigen werkzaamheden.

➢ *Kansen voor verbetering*

In het rapport van DSP worden kansen voor verbetering genoemd. Deze worden hieronder toegelicht.

- De rol 'beweging stimuleren', zoals de provincie die in haar beleidsdocumenten invult, is breder dan de invulling die ErfgoedLab eraan geeft. De provincie zou de rol opnieuw kunnen definiëren en duidelijk kunnen maken wie binnen de erfgoedsector welk deel van die rol invult. Een dergelijke exercitie kan ook de samenwerking tussen de erfgoedinstellingen verbeteren.
- De huidige activiteiten en instrumenten van ErfgoedLab kunnen doorgroeien naar een groter bereik (meer initiatiefnemers) en effect (meer gerealiseerde herbestemmingsprojecten). Het is van belang om de resultaten zichtbaarder te maken om het (digitale) bereik te vergroten.
- Het beschikbare (activiteiten)budget blijkt tot op heden zeer ruim; dit zou kunnen worden bijgesteld voor (de verdere ontwikkeling en uitvoering van) de drie instrumenten en de communicatiestrategie. Een vast netwerk van experts en ondersteuning voor specifieke werkzaamheden kan de positie van ErfgoedLab verstevigen.
- De plaatsing van 'beweging stimuleren' bij MBB lag voor de hand in de opstartfase van ErfgoedLab maar wekt zowel intern als extern vragen op die niet 1-2-3 te beantwoorden zijn. De provincie zou MBB kunnen verzoeken om het ondernemingsplan uit 2018 met de uitkomsten van deze doorlichting te actualiseren en daarin helderheid te geven over de status van ErfgoedLab en haar aansturing.

Tot slot ligt er een kans in een goede samenwerking tussen de verschillende provinciale erfgoedorganisaties (Monumentenhuis, Monumentenwacht, ErfgoedLab, MBB en Erfgoed Brabant).

Consequenties

Momenteel werken we aan de actualisatie van het beleidskader erfgoed 2016-2020. Het onderzoeksrapport biedt input voor het heroverwegen van de invulling van de rol 'beweging stimuleren' en wij zullen deze input betrekken bij de actualisatie van ons beleid.

Wij hebben derhalve besloten om het project 'ErfgoedLab Brabant' in afwachting van deze actualisatie te verlengen. De verleende subsidie is nog niet uitgeput en daarmee kunnen de werkzaamheden tot het eind van dit jaar nog voortgezet worden en eventueel tot verdere wasdom komen. Voor een betere

verslaglegging van de activiteiten en resultaten worden aanvullende werkafspraken gemaakt met ErfgoedLab.

Europese en internationale zaken
Niet van toepassing

Communicatie
We informeren partners in het erfgoedveld over de uitkomsten van het onderzoek 'Beweging Stimuleren: Eerste Resultaten ErfgoedLab' (toezending rapport).

Vervolg
Het rapport gebruiken we als input voor het heroverwegen van de huidige invulling van de rol 'beweging stimuleren' middels de actualisatie van het beleidskader erfgoed 2016-2020.

Bijlagen
1 Rapport: 'Beweging Stimuleren: Eerste Resultaten ErfgoedLab'

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter, de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Programmamanager: de heer A. Doedens, 06 556 865 01, adoedens@brabant.nl.

Opdrachtnemer: mevrouw A.H. Speckens, 06 556 865 96, aspeckens@brabant.nl.